

Morala creștină în lumea postmodernă
– responsabilizare, redescoperirea valorilor creștine,
afirmarea specificului moralei creștine în domeniul bioeticii –
(rezumat)

Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie

Posmodernitatea nu mai este o noutate. Societatea actuală este lipsită, în principiu, de valori transcendente și accentuează exagerat importanța lumii și a lumescului, a individului și a autonomiei lui, a libertății individuale și a comodității morale. Totul într-un relativism individualist la care participăm cu toții, în mai mare sau mai mică măsură.

Lipsa sensului vieții – cu atât mai mult a unei finalități transcendente – pentru cei mai mulți dintre contemporani reprezintă un specific tulburător al lumii în curs de globalizare, efect generat de lipsa religiozității profunde și înlocuirea ei cu surrogate, de libertinajul moral, de regăsirea în „starea” de materialism și consumism. Pe de altă parte, efectele secularizării nu sunt doar pozitive: s-a dezvoltat explorarea universului fizic și psihic, durata vieții a crescut, cultura europeană apare astăzi drept prima cultură *deschisă* din istorie, ci și negative: structurile religioase sunt negate, omul dorește să își definească singur religia în afara vreunei implicații a Bisericilor, anumite activități sociale sunt preluate de la structurile eclesiale și sunt propuse și practicate de alte instituții.

Identificarea unei asemenea situații este cu adevărat provocatoare. Starea de fapt impune – din perspectivă morală, teologică și, în sens mai larg, creștină – decantarea și mai detaliată a problemelor și, desigur, formularea schițată a unor repere pe care creștinismul și Ortodoxia le pot propune lumii contemporane. Lucrarea de față identifică și tratează trei aspecte ale acestei realități, oferind și variante de răspuns din perspectiva Teologiei Morale și a moralei creștine:

1. Criza asumării responsabilității și nevoia de responsabilizare a omului.

Trăim o epocă în care responsabilitatea morală se devalorizează tot mai mult, e golită de sens, fiind considerată desuetă și așezată între reperele „tradiționaliste”. În contextul rapidelor modificări de mentalitate, e necesar să regândim valoarea și specificul responsabilității morale a persoanei și a grupurilor umane, în spațiul ideologic, cultural și social românesc, încă destul de bine ancorat în valori perene, dar cu tendințe clare de estompere a lor.

Astăzi se simte nevoia unei mai mari asumări a responsabilității, mai ales de către persoană, în situații foarte concrete: răspunderea față de om și față de lume, față de îndeplinirea datoriilor morale, familiale, sociale etc., răspunderea pentru nașterea copiilor și pentru educarea lor, răspunderea comună a soților, dar și răspunderea comunitară față de grupul uman, față de comunitate și neam. Pe toate acestea așezându-le, apoi, înaintea lui Dumnezeu. Aceasta cu atât mai mult cu cât adevărata soluție pentru societatea românească, adevăratele ei valori, adevărata venire întru sine, nu se pot realiza fără regenerarea morală, a cărei împlinire îi aparține, în egală măsură, persoanei, comunității și Bisericii. Nu există acțiune în care responsabilitatea să nu fie implicată, indiferent dacă ea este acceptată sau nu. Căci numai prin activitatea responsabilă omul se mântuiește și creează valori, răspunzându-i astfel iubirii lui Dumnezeu.

2. Relativismul postmodern și (re)descoperirea valorilor creștine

Sub influența curentelor și fenomenelor religioase, culturale și sociale aflate în desfășurare în ultima perioadă, au devenit tot mai evidente câteva caracteristici relativizante din punct de vedere religios-moral. Domeniul valorilor, în general, și cel al valorilor morale, în special, sunt printre primele care resimt efectul fenomenelor postmodernității, fiindcă – încetul cu încetul – se risipesc axiologiile religioase, considerate aici în sens tradițional, și apar diferite schimbări în manifestarea credinței și în acțiunile comunitar-sociale ale omului, aparent în contradicție cu cele ale generațiilor anterioare. De aceea întâlnim, uneori, în locul credinței: misticismul; în locul moralității: autonomia; în locul frumuseții interioare, a sufletului: cea exterioară, a trupului; în locul neamului: individul; în locul lui Dumnezeu: eul. Tendința este ca tot mai multe axiologii să se relativizeze.

Dar, în mod firesc, omul caută valoarea. De aceea, e necesar ca astăzi să fie reafirmată chiar și valoarea omului și a vieții sale, care cuprind și manifestă valorile, în general, iar între acestea și pe cele morale. Avem nevoie de sublinierea valorii persoanei. Ne obișnuim tot mai mult să-l vedem pe om, individualist și separat de relațiile pe care le are. Se solicită și reidentificarea de către postmodern a valorii morale pe care au aproapele, familia, tinerii și bătrânii, creația în întregul ei și raportarea la ea, trupul în relația lui frumoasă cu sufletul, viața în dimensiunea ei duhovnicească.

3. Atitudinea față de trup, viață și moarte și afirmarea specificului moralei creștine în Bioetică

Gândirea și decizia bioetică solicită morala și alte discipline teologice, dar și alte domenii, pentru ca omul contemporan să găsească cele mai potrivite răspunsuri etice cu privire la viață și moarte. Problemele de această natură sunt foarte prezente în viața cotidiană, de când dezvoltarea tehnologică a făcut posibilă intervenția omului la nivelul aspectelor celor mai importante și mai intime ale vieții. Datorită realităților de necontestat ale biotehnologiilor, astăzi există tendința de maximalizare a beneficiilor vieții biologice a omului și de minimalizare a riscurilor intervențiilor asupra lui. Tehnicizarea actului procreației, avortul, controlul fertilității, fecundarea in vitro, maternitatea „de împrumut”, manipularea genetică, transplantul de organe, clonarea, eutanasia sunt teme majore ale moralei, la întâlnirea sa cu Medicina, Filosofia, Biologia, Psihologia, Dreptul etc. Căci întrebarea esențială este: care sunt valorile morale și duhovnicești care trebuie să ne caracterizeze pentru ca omul – cu o conștiință cât mai împăcată – să ia deciziile din domeniul bioeticii prin raportare la Binele suprem? De aceea, morala creștină, și teologia în general, au datoria să prezente perspectiva creștină asupra acestor stări de fapt.

*

Temele prezentate – preocupări constante ale autorului – sunt repere și provocări pentru creștinul începutului de mileniu trei și, cu atât mai mult, pentru Teologie, în general, și pentru Teologia Morală Ortodoxă în special. De atitudinea față de ele depinde însăși calitatea noastră de ucenici ai lui Hristos.